

Juridisering beroepsgr

De juridisering van het accountantsberoep leidt niet tot meer registeraccountants met een meesters titel. De juristen onder de RA's prijzen de meerwaarde van hun academische tweebeinigheid, maar verwachten niettemin dat het aantal 'mr.-RA's' zal afnemen. "Een RE-titel erbij kost minder tijd."

TEKST LEX VAN ALMELO | BEELD SIMONE VAN ES

KPN-cfo Marcel Smits is er één en oud-NIVRA-voorzitter Frans van der Wel ook: een mr.-RA. Andere bekende mr.-RA's zijn Marcel Pheijffer en Peter van der Zanden. Pheijffer leidt forensisch accountants op. Voorheen bij de Belastingdienst, nu aan de universiteiten van Leiden en Nyenrode. Een deel van de forensisch accountants is ook accountant en jurist, zoals Bernard Prins

Robert Kamerling: 'Je ziet nu veel meer dat accountants een studie EDP-auditing erbij doen in plaats van fiscaal recht.'

(PricewaterhouseCoopers) en Kees aan de Wiel (Ernst & Young). De Belastingdienst is een grote leverancier van mr.-RA's die niet werken bij een accountantskantoor. Robert Kamerling werkt nog steeds bij de Belastingdienst en is hoogleraar belastingrecht op Nyenrode. Gerard Kampschöer is

hoogleraar fiscale economie in Amsterdam. Arnold van Amsterdam is raadsheer in Arnhem en rechter in Haarlem. Roy Kramer is programmadirecteur op Nyenrode en zelfstandig manager, adviseur en mediator.

GERINGE AANWAS

Er lijkt voldoende emplooi voor mr.-RA's. En er wordt veel geklaagd over de juridisering van de samenleving en zeker ook van het accountantsberoep. Vertaalt een en ander zich in een toenemend aantal accountant-juristen?

In een momentopname van het ledenbestand van het NIVRA (najaar 2007) troffen wij 174 registeraccountants met een mr.-titel. Zij vormen 1,2 procent van de ruim veertienduizend accountants die op dat moment bij het NIVRA waren ingeschreven. Een vergelijking met gegevens

uit voorgaande jaren is niet gemaakt, maar uit de leeftijdsopbouw van de groep mr.-RA's spreekt bepaald geen groei. Mr.-RA's zijn verhoudingsgewijs licht oververtegenwoordigd in de oudere leeftijdscategorieën (zie kader *Leeftijden*). Al te veel conclusies zijn uit deze cijfers

oep blijft uit

Kees aan de Wiel:
'Ik weet beter wat de
relevante juridische
vragen zijn en welke
feiten van belang zijn.'

Leeftijden

Het NIVRA-ledenbestand telde in het najaar van 2007 14.087 accountants. Van hen voeren 174 een mr.-titel, ofwel 1,2 procent. Iets minder dan de helft (47 procent) van de mr.-RA's is tussen de 25 en 45 jaar, van de 'gewone' NIVRA-leden zit 54 procent in die leeftijdscategorie. In de hogere leeftijdscategorie zijn juridisch geschoolde registeraccountants iets beter vertegenwoordigd. Voor zover uit deze cijfers conclusies mogen worden getrokken, duiden die op een lichte vergrijzing. Gezien de jurisdisering van het beroep lijkt dat opmerkelijk.

Leeftijd	mr.-RA's Aantal	RA's %	RA's Aantal	RA's %
25-36	26	15	2.673	19
37-45	55	32	4.946	35
46-55	51	29	3.189	23
56-65	26	15	2.019	14
66+	16	9	1.260	9
Totaal	174	100	14.087	100

niet te trekken. Wel is duidelijk dat de jonge aanwas van accountant-juristen relatief gering is. Gezien de veronderstelde jurisdisering van het accountantsberoep is dat opvallend. Jurisdisering van de beroepsgroep in termen van opleiding blijft kennelijk uit.

KWEEKVIJVER

Eén op de drie mr.-RA's werkt in de accountancy. Eén op de zes werkt bij een financiële instelling. Het aantal mr.-RA's in het bedrijfsleven en de zakelijke dienstverlening ligt ietsje lager (zie *kader Werkring*)

Van de 158 mr.-RA's onder de pensioengerechtigde leeftijd werkt één op de zes bij het ministerie van Financiën, respectievelijk de Belastingdienst. De Belastingdienst is van oudsher een kweekvijver voor registeraccountants met een fiscaal-juridische opleiding. ■

Marijke Schmitz:
'Het financiële kennis-niveau valt mij reuze mee.'

"Maar die broedplaats is vervangen door een andere studie", zegt Robert Kamerling. "Je ziet nu veel meer dat registeraccountants een studie EDP-auditing erbij doen in plaats van fiscaal recht. Dat komt omdat accountants steeds meer werken in een gedigitaliseerde omgeving. Bovendien worden belastingen steeds meer als een proces gezien, waarbij systemen moeten worden gecontroleerd. In het kader van horizontaal toezicht vertrouwt de Belastingdienst op het systeem van de - grotere - onderneming, het *Tax Control Framework*."

Roy Kramer: 'Er zijn makkelijker manieren ... Je kunt ook meteen rechten studeren en de advocatuur in gaan.'

Volgens Kamerling vraagt deze ontwikkeling meer om EDP-denken dan om een juridische opleiding. Ook Pieter Middelhoven, registeraccountant sinds 2005 en zeven jaar werkzaam in de controlepraktijk bij PricewaterhouseCoopers, ziet dat RA's eerder een studie

EDP-auditing erbij doen dan een fiscaal juridische opleiding, zoals hij heeft gedaan. "Dat wordt vanuit de controlepraktijk van ons kantoor ook meer aangehouden dan een juridische opleiding." Jantien Heijmel, sinds een halfjaar manager internal audit bij energieleverancier Nuon, vermoedde totdat zij onze bevindingen vernam, dat het aantal accountant-juristen is toegenomen. Dat mr.-RA's iets zijn oververtegenwoordigd in de leeftijd van 45 tot 65 jaar wijst volgens haar niet op vergrijzing. "Vaak zie je dat

de combinatie van beide opleidingen pas later tot stand komt." Heijmel begon een jaar of tien geleden als

controleassistent bij KPMG en stapte daarna over naar de forensische afdeling van Andersen. Na de deconfiture van dit kantoor ging zij met het hele forensische team over naar Ernst & Young. "Je ziet vaak dat registeraccountants er na hun opleiding tot forensisch accountant nog

een juridische opleiding aan vastplakken. Die worden dan pas rond hun veertigste jurist."

OVER SCHUTTING KIJKEN

Heijmel noemt hierbij haar oude baas, directeur Kees aan de Wiel van Ernst & Young Fraud Investigation & Dispute Services, als voorbeeld. Aan de Wiel rondde op zijn veertigste zijn rechtenstudie af, nadat hij eerder de postdoctorale opleiding forensische accountancy had voltooid. Aan de Wiel: "Het was een vierjarige avondstudie, die in combinatie met mijn werk vrij intensief was."

Volgens Aan de Wiel juridiseert het accountantsberoep "absoluut, net als het hele maatschappelijk leven". Om die reden raadt hij zijn medewerkers aan een juridische opleiding te volgen. Welke specialisatie ze kiezen, maakt niet zoveel uit. Het hoeft niet per se fiscaal recht te zijn. Of strafrecht, waarin Aan de Wiel drie jaar geleden afstudeerde. Het gaat er vooral om dat je leert over de schutting te kijken. Hoewel er duidelijk behoefte bestaat aan accountant-juristen verwacht Aan de Wiel "zeker niet" dat hun aantal toeneemt. Naar zijn idee kiezen de accountants van nu vaker voor *quick wins*, waarbij zij bijvoorbeeld een RE-titel kunnen halen in anderhalf jaar.

Roy Kramer - die na zijn opleiding tot forensisch accountant zowel fiscaal- als civielrechtelijk afstudeerde, verwacht evenmin meer mr.-RA's. "Accountant is best een zwaar beroep en nog eens vier jaar studeren is wel even doorzetten. Er zijn makkelijker manieren ... Je kunt ook meteen rechten studeren en de advocatuur in gaan."

DIKKE PIL

Robert Kamerling koos destijds om verschillende redenen voor de lange weg. "Ik dacht dat er naar een econoom van 24

Jantien Heimeel: 'Vaak zie je dat de combinatie van beide opleidingen pas later tot stand komt.'

niet echt zou worden geluisterd. Bovendien wilde ik nog meer kennis vergaren." Het nieuwe jaarrekeningenrecht was voor Kamerling een reden om ook civiel recht te studeren. Daarnaast studeerde hij accountancy. Pas na zijn promotie - over de economische geschiedenis van Nederlands Indië - ging hij werken. Bij de Belastingdienst. Daar kreeg hij vervolgens "een hele zware opleiding belastingrecht". Kamerling: "Er zijn veel meer regels dan vroeger. De belastingpocket is tegenwoordig twee keer zo dik, terwijl het papier drie keer zo dun is. Het wordt alsmat gedetailleerder en fijnmaziger. Ook de IFRS-bundel is een hele dikke pil geworden. Maar dat betekent niet dat er meer accountant-juristen nodig zijn. Accountants kunnen ook een signalerende functie vervullen en fiscalisten of juristen inschakelen."

GEDRAGSREGELS

Peter van der Zanden, hoogleraar externe verslaggeving aan de Universiteit van Tilburg en tot zijn pensioen verbonden aan Ernst & Young, wijst deze vorm van juridisering aan de beroepsgroep zelf. "Het zijn accountants die deze regels hebben geschreven. Het probleem is dat

accountants het formuleren van regels anders aanpakken dan juristen. Het zou veel minder omvangrijk en gedetailleerd zijn als accountants het aan Nederlandse juristen hadden overgelaten."

De beroepsorganisaties van accountants importeren een groot deel van de regels uit de Verenigde Staten. En daar komen de regels met inbegrip van alle toelichtingen en interpretaties in de wet te staan. De Nederlandse wettekst is beknopter en globaler, omdat de Memorie van Toelich-

ting zorgt voor verduidelijking. Van der Zanden wijst ook op de discussie over de gedragsregels: "Moeten wij die ontleen aan de IFAC (International Federation of Accountants, red.), zoals Barbara Majoor bepleit? Of moeten wij het op zijn Nederlands doen, zoals Hans Blokdijk wil?" Aan de andere kant ziet Van der Zanden wel in dat het aantal juridische vragen ook toeneemt omdat de maatschappij complexer wordt. Maar een trend dat accountants zich daarom vaker juridisch scholen ziet hij niet.

OOG VOOR RISICO'S

De mr.-RA's prijzen zonder uitzondering de meerwaarde van de academische twee-benigheid. Zij vinden het sowieso al goed dat een accountant er een studie bij doet en zijn blik verbreedt. Dat hoeft niet per se een juridische studie zijn. Maar in de praktijk levert de juridische basis de accountant veel op. Volgens Roy Kramer en Peter van der Zanden heeft de jurist meer oog voor risico's. Daardoor vinden accountants juristen soms lastig. Verder is de geest van juristen leniger dan die van accountants. Pieter Middelhoven: ■

Werkkring

De openbare accountancy is de grootste werkgever voor de 158 accountant-juristen in de leeftijd tot 66 jaar. Een derde werkt in die sector. Daarna volgen het ministerie van Financiën (c.q. de Belastingdienst) en de financiële instellingen, zoals banken, verzekeraars, beleggingsmaatschappijen en pensioenfondsen. Verder zijn aardig wat mr.-RA's werkzaam in het bedrijfsleven en de zakelijke dienstverlening.

Werkkring	Aantal	Percentage (n=158)
Accountancy	51	32
Financiën/Fiscus	26	17
Financiële instellingen	25	16
Bedrijfsleven	21	13
Zakelijke dienstverlening	20	13
Overig/onbekend	15	9

Pieter Middelhoven:
'Juristen kunnen
meer out of the
box denken en meer
tinten grijs zien.'

"De accountant denkt rechtlijnig: iets is goed of fout. Fiscaal juristen kunnen meer *out of the box* denken en meer tinten grijs zien. Een accountant heeft door de aangescherpte regelgeving ook minder mogelijkheden om naar een grijs gebied te gaan."

Van der Zanden: "De accountant is zo

Peter van der Zanden: 'De jurist vraagt zich af of iets wel of niet waar is, terwijl de accountant zoekt naar een bevestiging voor zijn redenering.'

opgevoed dat hij gaat voor zekerheid. Maar als je rechten gaat studeren, leer je dat je ergens van verschillende kanten tegen aan kunt kijken. Je leert primair kijken naar de voors en tegens. De jurist vraagt zich af of iets wel of niet waar is, terwijl de accountant zoekt naar een bevestiging voor zijn redenering."

ADVOCATEN

"Juristen kunnen dingen van verschillende kanten bezien", vindt ook Jantien Heimeel. "Maar je moet voorzichtig zijn met generaliseren." Het is volgens haar in elk geval handig om bekend te zijn met de juridische terminologie. "Bij Nuon komt dat bijvoorbeeld van pas bij het auditen van de

juridische en de compliance-functie en het afwikkelen van de incidentmeldingen."

Kees aan de Wiel heeft als forensisch accountant veel profijt van zijn juridische kennis. "Ik kan daardoor gemakkelijker communiceren met advocaten, die vaak onze opdrachtgever zijn. En ik weet beter dan een accountant zonder juridische achtergrond wat de relevante juridische vragen zijn en welke feiten van belang zijn. Een jurist weet ook beter wat wel en niet

geldig bewijs is. En weet dat een mondelinge overeenkomst ook een overeenkomst is."

REKENEN

"Een jurist die kan rekenen, dat zie je niet vaak, zei mijn hoogleraar ironisch bij de uitreiking van mijn diploma", zegt Jantien Heimeel. Dat brengt ons op de vraag: Hoeveel financieel-economische kennis hebben juristen?

"Het financiële-kennisniveau valt mij reuze mee", zegt Marijke Schmitz. "De advocaten hier op kantoor weten heel goed wat een winst-en-verliesrekening is, wat een balans is en wat consolideren inhoudt." Advocatendochter Schmitz werkte enkele jaren als accountant bij Arthur Andersen en KPMG. Ze begon aan haar avondstudie rechten met het doel haar propedeuse te halen. "Dat is uit de hand gelopen. Ik vond het zo leuk dat ik het helemaal wilde afmaken. Toen ik na vijf jaar klaar was dacht ik: nu ik er zoveel tijd in heb gestoken, wil ik er ook iets mee doen. Ik dacht in eerste instantie meer aan forensische accountancy of iets met financieel strafrecht in de rechterlijke macht. Toen ik met verschillende mensen ging praten, vroeg iemand: waarom word je geen advocaat? Dat is echt iets voor jou! Nu werk ik op één van de grotere advocatenkantoren in Limburg. Ik doe vooral faillissementen, fusies en overnames. Nee, ik wil nooit meer de accountancy in. Dit werk is heel hectisch en afwisselend. Dat past veel beter bij mij."

FAMILIE-INVLOED

Hoewel haar vader Schmitz niet direct inspireerde, blijkt de invloed van familie niet uit te wissen. De broers van Jantien Heimeel hebben allemaal twee studies gedaan. De kinderen van Peter van der Zanden ook. En de twee zonen van Robert Kamerling volstaan evenmin met één studie. Maar bij geen van die familieleden komt de combinatie accountant en jurist voor. □